

اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمٰنُ وَرْدًا

درین آوان بفضل از دستان

عقود اللالی

یعنی

مشاق شاه ابوالمعالی

مولف

مولانا الحافظ الحاج مولوی مشتاق احمد صاحب حنفی حشمتی صابری انبٹوی

بفرایش سید غلام بھیک نیزنگ قادری حشمتی اشرفی وکیل انبالہ

در مطبعہ دارالاسلام پورسہ سادہ پورہ باہتہ امتیازی کوثر بخش پرنٹر مطبعہ گرد

۱۳۳۵ھ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِ الْأَنْبِيَاءِ وَآلِهِ الطَّيِّبِينَ وَعَلَى الْمُرْسَلِينَ
وَأَصْحَابِ الطَّاهِرِينَ وَاتَّبَاعِهِ الْكَامِلِينَ مِنَ الْأَوْلِيَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَالْعَارِفِينَ الْعَاشِقِينَ ط
آما بعد میگوید سراپا تصور و خطا عجز بنیواسیر حرص و هوامرض در دلا و داخاک نشین زاویه
گنای عاصی مشتاق احمد چشتی صابری انہٹوی کہ ایں تحریر سے است مختصر در حالات یکو
از اولیاء نامور مشہور میان متاخرین صلحا کرام معروف در طبقات عارفین چشتیان عظام اعنی
قطب ربانی غوث صمدانی حضرت سیدنا شاہ ابوالعالی چشتی صابری انہٹوی رضی اللہ عنہ و اصناہ
عنی کہ در وقت خود عظیم النظر و بلا تکبیر مسلم نزد ہر صغیر و کبیر بودند *

فرمود حضرت مولانا لطف اللہ مصنف ثمرۃ القواد کہ حضور مدوح خلف الصدق حضرت
سید محمد اشرف حسنی مکی و ہمیرہ شاہ حافظ محمد انصاری اند۔ اول بخدمت حضرت محبوب الی شیخ محمد
گنگوہی قدس سرہ بشرف بیعت مشرف شدہ بودند مگر تربیت سلوک و فرقہ خلافت از مقرب بارگاہ و د
حضرت بندگی شاہ داؤد رحمۃ اللہ علیہ یافتند۔ و عارف کامل حضرت مولانا محمد اکرم رحمۃ اللہ علیہ در قیاس
الانوار تحریر فرمائید کہ وے (حضرت سیدنا شاہ ابوالعالی) در فقر و فاقیگانہ روزگار و در خلق
و تواضع عظیم المثال و در عشق حقیقی و مجازی بے ہمتا بود۔ و تمامی عمر خویش بذکر جہر و استغراق
باطن گذرانید۔ و ہم میگوید وے قدس سرہ شہرت بسیار یافتہ بود و در تربیت مریدان اشتہار
تمام داشت *

و دیگر جادراقتباس الانوار در اثناء ذکر حضرت مستغرق بحر شہود بندگی شیخ داؤد قدس سرہ
آوردہ۔ الفرض لا یتبہض داؤد ولایت کبیر و داؤد ذات بندگی شیخ داؤد گنگوہی قدس سرہ

علی السویه بودند و در ذات پاک مرشدی مخدومی قطب افراد بندگی شیخ سوند با سفید و فی قدس
سره که خلیفہ حق و جانشین مطلق ہے است قدس سرہ ولایت بفتح بر ولایت بکسرہ غالب بودہ
اقوال نزد ایں خاکسار ذرہ بمقدار حضور سیدنا ابوالعالی بیکرت فیضان حضرت پیرو شد
حقانی خود علی السویه جامع ہر دو مراتب (ولایت بفتح و او و ولایت بکسرہ و او) بودند چہر کہ شیخ کامل
مکمل ہمون است کہ علی السویه جامع ہر دو مراتب مذکورہ باشد *

در مرتبہ السالکین گفتہ شیخ راہم ولایت بالکسر و ہم ولایت بالفتح ہے باشد پنج میاں
خلق است ولایت اول است چوں مرید را بخدا رساندن بطریق آموختن اما ولایت دوم
محبت و قرب حضرت مصطفیٰ است (صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم) چوں از دنیا نقل کند ولایت اول
بر کہ خواہد شد و اگر او نہ بد روا باشد کہ حق تعالی بیکے از دوستان خود آئین ولایت را بخشد اما
ولایت ثانی ہمراہ او باشد و با خود برداشتے *

پس در ذات قدسی سمات حضور سیدنا شاہ ابوالعالی کہ شیخ کامل و مکمل وقت خود بودند
از ہر دو ولایت علی السویه نصیب و افروختہ مکارم جمع بود نسبت ولایت اول خود حضرت عارف
باللہ مولانا محمد اکرم تحریر ہے فرمایند کہ در تربیت مریدان اشتہار تمام داشت و نسبت ولایت
دوم نیز خود مولانا مدوح میگوبند در فقر و فاقانہ روزگار بودہ و نیز تصرفات و خوارق عادات
و کثرت مجاہدات حضور مدوح شاہ عدل اند بر نیکی حضور از مکمل مقربین بارگاہ رب العالمین
محبوب ترین حضرت رحمۃ اللعالمین صلوٰۃ اللہ و سلامہ علیہ و علی جمیع المسلمین بودند *

بیان کرامات

چنانچہ آزد کہ وقتے در قصبہ تھانسیر اولیا کرام و صوفیا عظام مثل حضرت شیخ ابوالفتح
سرہندی و حضرت قطب الوقت شیخ سوند ماہوہری و حضرت شیخ بلاقی و حضرت شیخ عبدالقادر
سنوری و حضرت شاہ غریب اللہ ساکن کیرانہ وغیر ہم جمع شدہ بودند و راں مجمع حضور قطب ثانی

سیدنا شاہ ابو المعالی رحمۃ اللہ علیہ نیز مع خادم خاص خود حضرت قطب الوقت سیدنا شاہ بھیکھہ رحمۃ اللہ علیہ تشریف میداشتند و ہمہ با یکدیگر تذکرہ بزرگان سلف و حالات کشف و کرامت ایشان میکردند دریں اثنا شیخ ابوالفتح سرہندی از راه خوش طبعی بر زبان آوردند بھائی ابو المعالی در بحث نفی و اثبات چه طور میفرمایند حضرت فرمودند این سخن بگفتن راست نمی آید دیدن راشاید در آل وقت یک گاومیش رو برو ایستاده بود فرمودند اگر بدلائل نفی در گوش این حیوان کشیده شود بیجان شده بر زمین بفتند و چون آواز کلمہ اثبات مستمع گردد بحکم آفرینند ایستاده شدہ برخیزد *

یاران حضار مجلس کہ ہر یک دعوی ہم حتمی داشتند و پہلو بہ پهلوی میزدند این سخن را تکرار آوردند کہ امتحان باید کرد حضور ممدوح از مجلس برخاستہ نزد گاومیش رفتہ لاء نفی بگوش دے میدند گاومیش چیخ زدہ بر زمین میفتاد و جان بجان آفریں دادہ بار دیگر چون کلمہ اثبات الا اللہ بر زبان آوردند بجزد استماع کلمہ اثبات بقدرت خالق الارض و السموات زندہ گشت و چریدن گرفت ہمہ یاران از معائنہ این واردات زبان بہ ثناء و صفت پیشوایان سبیل طریقت و قافلہ سالاران طریق معرفت حضرت شیخ شبلی * و حضرت جنید * بکشوند و میگفتند کہ از انہام ہم این قسم خوارق عادات بظہور آندہ *

دریں اثنا حضرت پیر و ستگیر (حضرت سیدنا شاہ بھیکھہ) بجوش آمدند و بخروش مے فرمودند کہ در ہر وقت و ہر و ہر شبلی و جنید بودند دریں عصر ہم شبلی و ہم جنید است و از ہمیں قبیل اکثر کلمات شیطانی گفتن گرفتند و از تاثیر این کلمات مجلس را شورش عظیم روداد و وقتیکہ ہنگامہ جوش و خروش بطوالت کشید حضرت مرشد آفاق سیدنا شاہ ابو المعالی رحمۃ اللہ علیہ دست حضرت پیر و ستگیر سیدنا شاہ بھیکھہ رحمۃ اللہ علیہ گرفتہ بنشانند و فرمودند حالا این سخنان را ختم سازند ہم اندم بہ امر پیر و مرشد سکوت در زیدند (انتمی من ثمرۃ الفواد)

و حضرت عارف باندہ مولانا محمد اکرم رحمۃ اللہ علیہ کرامت حضور ممدوح را در اقتباس لالوا بایں الفاظ نقل میکنند کہ مے (شاہ ابو المعالی) قدس سرہ بہ ہم نیکو درویشی کہ در آنجا زراعت مے میکشید باندہ بعد نصف شب تہجد او کردہ بر دیوار احاطہ آل موضع نیشست و در زیر دیوار دیگر ایستاد

بود کہ بروے شیرہ نیشکر را در ظرف آہنی کہ آں را در زبان ہندی کڑاہ میگویند انداختہ برائے
شکر و قند کردن مے نہادند و جوش میدادند۔ اتفاقاً در آن وقت رانندہ ترگاوان جوار کہ قدرت
ہندی آنرا کوہو گویند زبان ہندی لمجن خوب صوت مرغوب میگفت و آن الفاظ ہندی نیست
توں چلیا جا اکتا را۔ تیرے کوٹے نہ لا گے گا را

آدھی رات اندھیری۔ میری جوگی کی سہی پھیری

بمجرد استماع این صوت ہندی حضور ممدوح را عالم شوق و محویت و بنجودی در گرفت نعرہ هُوق
بر آورد و از دیوار در ظرف شیرہ کہ برائے جوش بردیگان نہادہ زیر فے آتش در دادہ بودند
و آن ظرف از تیزی آتش ہمرنگ فے گشتہ بود ہفتاد و مردمان از ہر طرف دیدہ او را از آن مقام ملک
بیرون کشیدند دیدند کہ بیچ نموٹے از اندام مبارکش سوختہ بود در حیرت بماندند و ہمہ مردم آن مقام
بصدق تمام در حلقہ ارادت و سے درآمدند *

پس حضور موصوف مثل پیران نامہ اچشتیان کبار خود سوختہ آتش عشق ذات مطلق و دوست
ناوک محبت حضرت حق بودند۔ سماع را کہ نعمتے است عظمی میان عاشقان حضرت مولا بسیار دوست
میداشتند چنانچہ عارف باللہ مولا نامہ اکرم نسبت حضور ممدوح تحریر مے فرمایند کہ در وجد و سماع
تو غل بسیار داشت و نسبت مرشد ایشان مستغرق بحر شہود بندگی شیخ داؤد قدس سرہ مے نویسند
کہ فے قدس سرہ شیفۃ سماع بود۔ چوں در سماع درآمدے برہ کہ نظر مبارکش در افتادے در
حال از خطرہ ماسوائہ فارغ گشتے (انتہی)

فائدہ۔ وقتے بمقام گنگوہ شریف محفل سماع آراستہ بود و در آن محفل عشق منزل حضرت متغرق
بحر شہود بندگی شیخ داؤد و مرید خاص آن ذات گرامی سیدنا حضرت شاہ ابوالعالی ہم تشریف میداشتند
ذوق و شوق و گریہ و زاری عشاق شطارسلسلہ چشتی صابری بجدے رسیدہ بود کہ یکے از دیگرے خبر
منے داشت و جان و جہان در عشق جانان مے باخت۔ در چنین وقت بریں و الہان ذات بخت
بعض منکران طریقت اعتراض کردند و گفتند کہ گر یاس و رویتان دلالت میکند بر محرومی ایشان از قرب

جانان چہ اگر یہ وزاری علامت بُعد وجدائی و نشان ہجر و تارسانی است۔ دران مان اس سرور
عارفان فخر حقیقتاں حسب اشارہ مرشد کامل خود قلم جو اہر رقم را حرکت اوند و جواب منکرین را شوقیہ
المعروف بہ ہفت گریہ تحریر فرمودہ نہ صرف اذ فصاحت و بلاغت اوند بلکہ منکرین را ساکت کرد و
جواب اعتراض ایشان داد و بر مقامات و منازل عرفان کہ وقتاً فوقتاً سالکان طریقت را پیش می
آیند اطلاع بخشید و عجایب نکات و اسرار متعلقہ سلوک عشاق شطار کہ گاہے در حیطہ بیان مقید نہ
شدہ بودند بہ شیفگان سماع طریقت دران تحریر بے نظیر و دلیت نہادند تبرکاً لخص فی دریں
اوراق برائے رومندان عشاق ورج میازم *

حضرت ممدوح دران سالہ ثابت میکنند کہ گریہ را کہ بحالت وجد و در سماع ناحق میشود ہفت اقام
است۔ اول آنکہ اگر مرے صالح و دردمند باشد البتہ از شنیدن سرود اگرچہ تشنگ و سلوک تعلق
نداشتہ باشد دل صنوبری مے در گریہ وزاری مے آید و آہ و نالہ مے نماید خواہ بخمال عذاب قبر و عقاب
دو بخ یا از انوس تہی دست رفتن ازین عالم یا از بے توقیفی اعمال نیک یا در اسے ایں چیز ہا کہ لائق
سعادت مندی مے باشد یا بہ سبب اندوہ دینی و بہر حال کہ مے باشد مے گرید و مے نالہ فی الحال
حق تعالی سرود و آواز حزین را لطافتے بخشیدہ است کہ دل ہمہ را چہ انسان و غیر مے برقت
و حرکت مے آرد و حالت اصلی او را بیا دمیید *

حالت گریہ دوم۔ آنکہ صوفی مبتدی ناسوتی محض از بسیاری درد فراق محبوب از کثرت
اندوہ نادیدن مطلوب کہ دران ہیچ ذوق نمود و شوق شہود نیست مے طید و مے سوز و مے
گرید و مے نالہ اما ایں سوز و اضطراب را نمیداند کہ از کجا است و از چیست۔ لیکن ایں صوفی
بجز درد عشق ہیچ از انوار و اسرار سبحانی ندارد ہمے در عشق میگردد و مے نالہ و بس *

حالت گریہ سوم۔ آنکہ صوفی ساکب لہ نظر را وقتے پیش آید کہ چشم باطن جسں جمال محبوب
حقیقی مے افتد و از بس زیبایی و رعنائی جمال مطلوب ازلی کہ مے بیند از خود بے اختیار شدہ شیفہ
زلفیہ روئے دوست میگردد و در جوش و خروش مے آید و بہیوش و مدہوش مے شود و با وجود حضور کاد

گریہ وزاری مے آید چنانچہ حافظ شیرازی مے فرمایند ۛ

بلبلے برگ گل خوش رنگ درنقار داشت و اندراں برگ نوا خوش ناله ہائے زار داشت
گفتش در عین وصل ایں نالہ و فریاد چیست گفت یا راجلہ معشوق در ایں کار داشت
پس رموز اسرار عشق کہ از جانبین میان عاشق و معشوق سر میکشند - عاشق را گاہے در خندہ
و گاہے در گریہ مے آرد - ایں حالت محض فراق نیست بلکہ فراق وصال است فراق وصال آنکہ
تا بود نالہ و عاشق در میان است - عاشق از نہایت حرارت عشق و از بس غلبہ محبت با محبوب چنیں
معیت میجواہد کہ وجود مجاز در میان نماند و لذت وصل محبوب حقیقی بے تعین مجاز بگیرد ہرچہ کند با و کند
ہرچہ بنید با و بنید و ہرچہ شنود با و شنود و ہرچہ گوید با و گوید و کوئی در میان نماند و لیکن تا سالک
باطن را ندکرا اللہ تصفیہ نہ دہد آفتاب ایں دولت ہرگز بروے پر تو نیندازد ایں صوفی را
عقل معاد باقی مے ماند و محو مطلق نہ شدہ است ۛ

حالت گریہ چہارم - آنکہ صوفی سالک اخذ اتعالی وقتہ نصیب مے کند کہ در ایں وقت از
نزول حضوری انوار جلال و جمال محبوب حقیقی وجود خود را مے بیند کہ از دست مے رود تمامی خواہ
رفت - در ایں حال اضطراب مے نماید و گوید ہیہات ہیہات کاشکے یا ایں بود وجود خویش بماندم و جمال
کمال محبوب حقیقی را مطالعہ میکردم و حفظ حقن چنانکہ ہست میگرفتم چنانچہ بزرگے مے فرمایند ۛ
بشرط آنکہ منت بندہ وارد خدمت ستادہ با شتم و تو شاہ وار بہ نشینی
مرا شکستہ آید اے مسلماناں ز روئے خوب لکم دینکم ولی دینی
از ایں حسرت میسوزد و میگردد لیکن ہیچ فائدہ ندارد چرا کہ اگرچہ آرزوے فقیہ موم بر این است
اما آنچہ کار آتش است با و میکند و او را با بود او نمے گذارد و از او برودہ در خود محو میازد و
عین آتش میگردد و اند - پس عاشق میگردد و مے نالہ ۛ

حالت گریہ پنجم - آنکہ صوفی سالک اہل معنی را حالتی پیدا میشود کہ لذتش را نہ بیان است
و نہ نشان - دل و اندیا جان - در ایں گریہ نہ شور است نہ اضطراب - حب و حباب است و تہلّا

در ابتلاء و لذت در لذت و محویت در محویت درین وقت از دل سالک آرزو تمام میشود که
از جمیع نسبتها و خود رفته یگانگی پیدا کند و محو مطلق شود و الاکان گم گان شود *

هر چند عاشق جاننا چنین محویت میخواهد که عین معشوق گردد مگر تمام آرزویش میسر نمی آید
در اینجا نیز ناله و زاری بسیار می نماید حسب تقاضا کل یوم هُوَ فی شان که همیشه در پی شان
و ظهور است - عاشق را هرگز بیک قرار نمی گذارد و گاه از ظهور به بطون و گاه از بطون به ظهور می
سپارد - با کلیه عین شدن نمیدهد و کماکان بدون دست نمی آید - ناچار عاشق را بطور درآورد
و بهستی سپارد - ازین حسرت و حیرت با وجود حضوری تمام بے اختیار در گرگی و زاری می
آید و آه و ناله می نماید - خواجه حافظ رح ازین مقام خبر میدهد *

مراد منزل جانال چه امن و عیش چوین هر دم
جرس فریاد میدارد که بر بندید محلهما

از اینجا است که چون حضور رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم بمقام قرب قباب قوسین
اَو اَدْنٰی رسیدند از هوا بهوت احدیت فرمان آمد که قِفْ یا محمد فَإِنَّ دَبْلَكَ یُصِیْقُ
یعنی باش اے محمد بد رستی که پروردگار تو در نماز است یعنی در مرتبه تنزهیه است که در آن
مرتبه هیچ نسبت را گنجایش نیست بدین سبب فریاد برآوردند ایالیت دب محمد لم
یخلق محمد اے برادر فهم کرده که آن سرور کائنات علیه افضل الصلوة را چه احکم قِفْ صا
گشت پس بدانکه خواهرش انلی بحکم چشم چنان تقاضا نمود که بود تعین علیه السلام را بهجت
برپاداشتن ناز مجبوی و تنوع اسرار تجلیات مطلوبی که بیدار منوط و مربوط است مسلم داشتن
در کار است و بے محل نیاز ناز بر پائینی شود و اسباب عاشقی و معشوقی و ناظری و منظوری
و طالبی و مطلوبی تا ابد آباد موقوف می نماید تا بران حکم قِفْ صدور یافت *

یا آنکه از برائے این معنی باشد که تعین ظاهری حضور علیه الصلوة و السلام جمال حق بود
چنانکه گفت * چو آدم را فرستادیم بیرون جمال خویش در صحرانها دیدم *

پس آن جمال خواست کہ از خود برخاستہ عین جلال گرد و حکم شد قِفْ یا محمد فَاِنَّ رَبَّكَ یُصَلِّیْ بِاَشْرِیْ مُحَمَّدٍ کہ پروردگار تو متوجہ جمال خود است نمیخواہد کہ محو گردد۔ یا اینکه چون مطلب حضور سرور کائنات علیہ الصلوٰات والتسلیمات آن بود کہ با بود و تعیین محمّدیت اسرار عالم را نشان جلال ہیویت احدیت را مطالعه کند و مشاہدہ نماید۔ ممکن نہ بود ازین ہمت حکم قِفْ بطور پیوستہ جان من ہر چند خواہش و آرزوئی محمد علیہ الصلوٰۃ والسلام آن بود اما این خود شدنی نیست کہ بندہ خدا گردد۔ اگرچہ بصفات اللہ و باخلاق او سجا نہ بطریق عاریت موصوف متخلق گردد لیکن باز بندہ بندہ است و خدا خدا زیرا کہ عبدہ و رسولہ و انش نمیگذارد۔ اے برادر این امر نہانی است کہ در احاطہ فہم ہیچکس نیاید فہم من فہم و عرف من عرف چوں ازال حالت بہر حال افاقت آمدند فرمودند ما اودھی بنی مثل ما اودیت (الی ان قال رضی اللہ عنہ) اے عزیز حالت این گریہ ہارا این نیاز مند خاکپائے درویشاں بلکہ تراب فعل ایشاں از نقصان استعداد و کمی فہم مقتضائے وقت و بضرورت بیان نمودہ است لیکن شرح این گریہ و زاریا تمام مجمل است کہ یک حرف ہم ازاں در چیز تفصیل نمی توان آورد

حرف عشق از سر زبان دُور است شرح این آیت از بیاں دُور است

مدعی کے رسد بدعوی عشق۔ طالب این ازاں نشاں دُور است

اے بحر صن و دہوا کمر بستہ این حکایت ازاں میاں دُور است

محب من عاشقاں را در زیر زباں سخن است کہ لب محرم آن نیست و در میان محب و محبوب گفتگو نیست کہ جز بگوشتہ چشم نتوان دانست و فیما بین طالب و مطلوب جھوٹیت کہ جز بارہ و نتوان نمود

چو اینجانبے خودی مے آورد و ہوش عبارت را اشارت گفت خاموش

اشارت ہم نہایت اقتضاء کرد کسے کو دم زند اینجبا خطا کرد

بیت

ز پرده مرا کرد اشارت سرودش بلندی گرفت این حکایت خموش
 پس چه در بیان آید و کسے چه شرح نماید - این بیان را خاموشی بهتر بود ز آنکه غامضی
 نشان این بیان است والسلام والاکرام علی من اتبع الهدی +
 حالت گریشتم - آنکه صوفی را در حین وجد و سماع بعض اوقات چنان میشود
 که اعضاء وجود وے را از لذت و حظ بیخ خبر نمے باشد چرا که از عالم مجاز اجمال نموده
 در عالم باطن سیر می کند و از آنجا حظ میگیرد و دل حقیقی وے را اطلاع میباشد نه دل
 صنوبری را که از گل است آن دل را ازین دل ننگ است از گل تا دل هزار فرسنگ
 است پس لذت و حظ آن وقت که در عالم اسرار روئے نماید باین زبان و باین دل چه
 بیان و نشان توان داد و سبب عدم بیان و نشان این لذت آنست که هیچ چیز را درین
 عالم موافق آن نمی یابد بنا بر این از گفتن و نوشتن نشان دادن قاصر و عاجز است چنانکه
 حضرت صدیق اکبر رضی اللہ تعالی عنہ فرماید العجز عن درك الادراك ادراك
 (الی ان قال رضي الله عنه) اگر چه این فقیر حقیر موافق دانش ظاہری خود طبع از ما نھے
 تقریر و تحریر شده است اما حالتی که از گریه بر صوفی مستولی میشود از بیان و نشان منزله
 است باللہ واللہ هرگز در بیان نیاید و هیچ کس از وے نشان نماید دوستان
 محرم اسرار هر چند وجد و جهد کنند چنانکه هست در بیان نمے آرند معلوم است که لذت عشق
 را چه قسم در بیان آرند و چگونه عیاں کنند بنا بر این گنگ می ماند +
 حالت گریه میفرم - اینکه بعض وقت صوفی صاحب ذوق و وجد را در عین حالت سماع
 و رقص تمامی شعور بر قرار می باشد هیچ ذره از ذات عالم بے خبر نمے شود و همگی شناخت عمر و پید
 بر پا نمے ماند لیکن این عجب که از خود هستی خود یک ذره هم خبر ندارد و هذامن عجائب الوب

وحالات دیگر مرامل سماع را بقدر عرصه و استعداد هر یک به مقتضای وقت و حال
نماید بسیار و بیشمار اند این سخن پایاں ندارد -
انتہی کلام الشریف منقطعاً

فائده

بشنوای طالب بارگاه حضرت الہ کہ عشاق شطار پیران نامدار با سماع را تنہا اند
وفائده ما برداشتمہ و مقامات قرب حضرت مولیٰ تعالیٰ باین عمل حاصل کردہ چرا کہ خاصیت
سماع آنست کہ ہر چہ بر ولایت بشریہ علیہ دارد - شنیدن سماع آنرا محکم می کند و شائق
تر می سازد - پس در حق طائفہ کہ سرایشان محبت حق تعالیٰ مشغول و دل ایشان بعبودیت مولانا
مشغوف است شنیدن سماع محبت و عشق ایشان را زیادہ میکند و طلب کمال تقرب و اقبال
و ربطای ایشان پیدای آید +

اما در حق کسانی کہ مبتلا بخواہشات نفسانی و گرفتار خطر اشیطانی اند موجب دبال
و سبب ازویاد و غفلت و ضلال می شود -

حضرت مولانا علیم اللہ جانہ صری رحمۃ اللہ علیہ خلیفہ حضور سیدنا قطب الوقت
سید شاہ بیگی کہ رحمۃ اللہ علیہ در کتاب نزہت الساکین بریں باب تحریر فرمایند و انصاف
آنست کہ درین زمان سماع برو جہی کہ اہل روزگار و متصوف میکنند رخصی است عین دبال
و محل انکار است چہ بیشتر ہمیتا کہ مشاہدہ می افتد بنا بر آن بردواعی نفسانی و حظوظ طبیعت
است نہ بر قاعدہ صدق و اخلاص و طلب فرید حال کہ وضع این طریق در اصل بر این اساس
بودہ است در عین اعلم گفتہ لا سلم الاجتناب لمکان الاختلاف و ندلہ تحقق
الشوائط الدائمہ مکاشد النفس و الشیطان (انتہی)

بنا کما ولا در زمانہ فیض نشایہ حضور محبوب الہی سلطان نظام الدین اولیا رضی اللہ عنہ
و ارضاء عنہا عجب اس سماع را بسیار فروغ حاصل شدہ بود - بعد ازاں در عمدہ بارگاہ شریعہ

قطب العالم شیخ عبدالقدوس گنگوہی قدس سرہ ہم محافل سماع رونق پذیر شدند۔ ایں ہر دو پیشوایان حشیتیاں سماع را از بس دوست میداشتند۔ چنانچہ حضور محبوب الہی ہم در فوائد العباد فائده تلاوت و سماع را در یک عبارت اظهار سے نمایند و میفرمایند کہ در حالت تلاوت و سماع سعادتے کہ حاصل سے شود۔ آن بر سه قسم است۔ اول از است و احوال است و آثار است و آں از هر سه عالم نازل می شود از ملک و ملکوت و جبروت و بر سه جا فرو می آید بر اربع و قلوب و جوارح (انتهی بقدر الضرورة) *

و حضرت قطب العالم در رشتہ نامہ در باب سماع تحریر سے فرمایند۔ اے برادر نظیرے از من گوش دار۔ آب چاہیوں نہ آید تا آنکہ اور اکشنہ نہ باشد چچناں اسرار الہی کو درون کست سماع پیدا آئے آن اسرار است۔ و در باب سماع فتویٰ شریع است جائز کہ اقلہ و حواضر لغیرہ و اہل سماع کسے را گویند کہ بیچ صوتے جز پیام دوست نہ شنود و بیچ جماعے بغیر جمال دوست نہ بیند۔ چوں ایں حال در دل دے ممکن شود ضرور در حق آید و ایں علم را نزدیک عاشقان وجد خوانند و ایں سر عظیم است (الحان قال دعوا لله عنہ) فرمایند شیخ سعدی رحمۃ اللہ علیہ سے

سماع اے برادر گویم کہ صحبت اگر مستحق را بدانم کہ کیست
گر اندر بوج معنی پر و طیر او فرشتہ فرو ماند از سیر او

و ہمدیں باب است حضرت ذوالجلال شیخ شرف قتال سے فرماید سے

گر عشق نہ بود سے و غم عشق نہ بود
چندیں سخنے نغز کہ گفتے و شنیدے
گر باد نہ بود سے سر زلفش کہ ربو سے
رخسارہ معشوق بعا شق کہ نمود سے

و ہم دریں معنی دیوانہ حضرت محبوب ملک مسعود میفرماید سے

ایں طائفہ کز اہل سماع اند کہ ام اند
آمان کہ بجز دوست نہ بینند نہ دانند
در حق در آید چو از غایت مستی
از گردن دل کشتہ جاں را گسلانند

فافهم حاصل کلام قطب العالم ان الاستماع جائز و محل الوجد و الحال و غیره
 للخاص المسموع البال و قصه سماع عارف ربانی حضرت قطب الوقت شیخ سید اسفندی
 بگویش باید شنید که حضرت عارف بالله مولانا محمد اکرم رحمۃ اللہ علیہ در آقا باں الالوار بایں طویق
 می کنند که وقتی آنحضرت در مجلس عرس حضرت شاه جلال تھانیسری در قصبه تھانیسر متصل درو
 شریف دے حاضر بود که یکایک اور اعالم محویت دے نمودید کہ روحانیت حضرت خواجه بزرگ
 معین الحق والدین چشتی و حضرت خواجه قطب الدین بختیار کاکی در حاضر است و بے میفزاید
 کہ ما ازین مجلس دے رویم چہر کہ روحانیت حضرت رسالت پناه صلی اللہ علیہ آله وسلم نیز اینجا
 بود لیکن بسبب حضور بعضی ممنوعات شرعیہ دین مجلس متعین شدہ برفت محے قدس مترہ
 پر رسید ان ممنوعات شرعیہ صحت فرمودند حضور امار و صیہ کہ حضرت رسالت پناه صلی اللہ
 علیہ آله وسلم از صحبت شان منع فرمودہ و گفته القوا من ابشار الملک فان للحد شہوت
 کشموت النساء +

و نیز فرمودند کہ حضور روحانیت حضرت رسالت پناه صلی اللہ علیہ آله وسلم بودین مجلس
 بسبب استماع روحانیت حضرت شیخ جلال تھانیسری بود تا اہل مجلس از ذوق و شوق جمیع
 احوال باطن مستفیض شوند چوں ایشان ادب شریعت نگاہ میدارند ما ازینجا میرویم +
 چوں آنحضرت ایں حالت در معاملہ دید از ہیبت عتاب روحانیت پیران بافاقت بیوت
 و جمیع امار در از مجلس اخراج کرد بعد ازاں عجب حالتی مرا اہل مجلس را روی داد کہ ہمہ آنها
 یکبارگی بہ محویت و از غیر و غیرت در گذشتند +

ازینجا معلوم میشود کہ نزد پیران اہل چشت چنانکہ حضور اخوان و زمان و مکان برآ
 استماع سر و شرط است پنچین ہم حضور امار و دلسار و اہل دنیا نیز شرط است (انتہی)

بیان ریاضت

و حضرت قطب بانی سیدنا شاہ ابوالعالی رحمۃ اللہ علیہ و دہ ریاضات و عبادات بایزید ہم

و فرید عصر خود بودند و دریں باب مشابہت تمامہ بتقدیر سلسلہ چشتیہ میداشتند کما نقل
 فی ثمرات القواد۔ کہ حضرت مرشد آفاق را عیال بسیار و درویشان بسیار بود معاش بعسرت
 میگذشت حضرت مستغرق بحر شهود بندگی شیخ داؤد قدس سترہ نظر بر کثرت اطفال اہل عیال
 مبلغ دور و پید یومیہ بجهت خرچ از سرکار ہدایت آنا خود بدولت مقرر نموده بودند بلانامہ رسید
 بحسب نرخ بازار غلہ وغیرہ آنچہ سرانجام مے یافت آتش و نان پختہ بے کم و زیادہ ہر کدام ساوی
 قسمت مے فرمودند و ایام ہر مے بودند۔ اتفاقاً حضرت شیخ قدس سترہ روز مے ناز صبح
 ادا نموده در حجرہ شریفہ تشریف بردہ رخصت حکم کردند تا مدت دو سال در کشودند و حالتے رو داد
 کہ دریں مدت یک قطرہ آب و یک چمچ آتش از خلق فرو نہ بردند بعد انقضای ایام مذکورہ
 اتفاق رو داد امر کردند کہ ہمہ یاران حاضر آیند و از واقعات و واردات خود بعضی ساند
 جمیع خلفاء و درویشان صاحب حال مال مثل شیخ عبدالقادر سنوری و سید غریب اکبر
 گیرانہ و شیخ سونڈا ساکن بھوبری و شاہ محمد شاہ آبادی حالات خود را بحضور انور گذارش نمودند
 چوں نوبت حضرت مرشد آفاق رسید از راہ عاطفت پرسیدند آنچہ دور و پیر روزیہ بحسبت
 خرچ اخراجات از سرکار مے یافتند۔ دریں مدت موقوف ماندہ باشد معاش چگونہ گذشت
 اقل احوال گذران بیان کنند۔ حضرت مرشد آفاق عرض نمودند تو جہات پیر و مرشد با شوگی
 گذشت۔ دو عدد ہاون چوئی شالی گٹ دو عدد سنگ آسیا در صحن خانہ فقیر موجود اند و اکثر عالم
 سار قوم در دو گران و گوجران براتے سائیدن و کوften مے آمدند۔ از شالی بہنج بر آورده ہوس
 آن را فشانده و بر تاختہ مے رفتند قشر کہ بر ہا و ہٹا افتاده مے ماندند از مالکان اجازت آن
 گرفتہ در آسیا گذرانیدہ نان با پختہ مع ولستگان مے خوریم و شکرانہ و تعالی بجای آوردیم
 و ایام موصوف بسیار خوش گذرانیدیم۔ آنحضرت بسیار تحسین فرمودند کہ شاہباز معرفت
 ہستید۔ ایچنین جہاد از کسے دیگر بوقوع نمی آید۔ مگر از اں کسیکہ موہبت الہی باشد +
 اقول ایں قصہ فقر اختیار می حضور موصوف بہجوں قصہ خواجہ خواجگان قطب القطاب

بختیار کاکی است رضی اللہ عنہ

در مرآۃ الاسرار گفته کہ حضرت خواجہ قطب الاقطاب فتوح کلمہ گرفتے۔ در خانہ ایشان تنگی معیشت یافتہ (الحی ان قال) اگر دوسہ فاقہ متواتر گذشتے آن زمان حرم حضرت قطب الاقطاب از شرف الدین بقال کہ بسیار ایشان بود مقدار لایہ و ام گرفتے (انتہی بقول الفروغی) و ایضا در ثمرۃ الغواذی نوشتہ کہ معیول حضرت مرشد آفاق چنان بود کہ آنچہ بعد فاقہ دوم و سوم نقد یا جنس میسر می شد از بازار شالی یا غلہ دیگر خادمان خریدہ می آوردند و بعضی می رسانیدند کہ این قدر غلہ شالی از بازار خریدہ آورده ایم

میسر نمودند بقدر پنج انار برنج اعلیٰ ازین جملہ بر آوردہ نگذاردند و باقی شالی را سائیدہ و نانہا پنچہ قسمت نمایند و آن برنج بر لے صادر و وارد شود و باشند کہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم مہمان را عزیز و دوست داشتہ اند۔ سرگوسفندان پیمانان میخورانیدند و خود بفاقہ میگذرانیدند۔ می آوردند و قتیکہ حضرت قطب الوقت پیر و ستگیر حضرت شاه بیک رحمتہ اللہ علیہ حال عسرت معیشت خاندان و الا نشان پیر و مرشد خود دیدند تاب نیاوردند و از زنی کہ بہمات خانگی مامور بود پرسیدند کہ چیزی غلہ در خانہ موجود است۔ عرض نمود بقدر بیست انار یا سی انار موجود خواهد بود۔ فرمودند ما را بر سر ظرف غلہ باید برد۔ آن خادمہ حضرت پیر و ستگیر میر انصاحب را اندر خانہ برودہ آن ظرف غلہ را نشان داد۔ حضرت میر انصاحب غلہ را تہ و بالا نموده فرمودند کہ ازین ظرف بغیر وزن ہر قدر غلہ کہ مطلوب بودہ باشد بر آورده صرف مخمورہ باشند و این اسرار بر کسے ظاہر نکنند۔ ازان روز ہر چہ میخواستند غلہ بر آورده بقدر احتیاج بتصرف می آوردند۔ قریب دو ماہ بری دستگاہ بگذشت۔ روز بخاطر مبارک حضرت مرشد آفاق بگذشت کہ دیر است شکایت بسج نہ رسیدہ آیا چگونہ میکنی و از دولت خانہ استفسار این اسرار فرمودند بیکس ماجرا اظہار نہ کرد۔ بار دیگر تفحص نمودند پسیدند کہ گاہ میراں جی در خیابانہ اند چون بی بی صاحبہ کمرہ منظمہ دفعہ اول انزل و غیر

بیچ گفتم بودند۔ چون نوبت تکرار شد عرض کردند آری آمدہ بودند و رونما و بریں مثال
 دست فرمودند آن طرف بن جم بنامید۔ حضرت عصمت پناہ دل آگاہ بی بی صاحبہ مخدومہ
 اشارہ بآن طرف کردند۔ حضرت مرشد افاق آن طرف را گونسا ساختند و فرمودند کہ این طرف
 اگر کرامت میاں جیو تا قیامت خالی نخواهد شد و میرا صاحب را طلبیدہ فرمودند اے
 میراں جی در فقر من خرابی نیندازید۔ این فقر اختیار است اضطرابی نیست کہ الفقرو
 تجوی حضرت صلی اللہ علیہ آلہ وسلم فرمودہ است۔ بار دیگر چنین حرکات نباید کرد و از
 پس دریں باب نفاخ بسیار فرمودند (انتہی من ثمر الفقار)

بیان استغراق

و نیز حضور سیدنا شاہ ابوالعالی رحمۃ اللہ علیہ را، همچو اسلاف پیران نامدار
 عشاق شطارچشتیاں کبار خود محویت و استغراق حاصل شدہ بود کہ روزی از اسواے
 یعنی دنیا و مافیہا اصلانہ نے داشتند بدانکہ عاشقان چشتیہ باین نعمت محویت و استغراق
 مخصوص اند۔ صاحب کتاب مرآۃ الاسرار در ذکر حضور سیدنا شیخ العالم قطب الفحیم
 حضرت مخدوم احمد رذوی رضی اللہ تعالیٰ عنہ و ارشاد عنی مے آرد کہ در سلسلہ پاک حضرات
 خواجگان چشت قدس اسرار ہم بعد از حضرت خواجہ ابو محمد چشتی و حضرت خواجہ قطب الدین
 بختیار کاکی قدس اسرار ہما این نوع استغراق و تجرود ام مشاہدہ دائرہ وجود مطلق نقطہ
 ذات حقیقۃ الحق کہ مخدوم شیخ احمد عبدالحق را دست دادہ بود۔ بیچ یکے را از اولیا میرسر
 زگشتہ (انتہی) اقول ہمچنان میان متاخرین حضرات چشتیہ صابریہ در حالت محویت
 و فنا و استغراق با حضور قطب ربانی سیدنا شاہ ابوالعالی رضی اللہ عنہ کسے از ہم عصران
 و عارفان زمان مناسبے نمی داشتند و رجب کمالات از ہمہ گونے سبقت برودہ بودند
 قال فی ثمر الفقار کہ زبانی شیخ مدد و شیخ موسی ساکن سیوانہ و شاہ غلام محمد کرستیم

گرویدہ کہ زمانے حضرت مرشد آفاق را محویت رودادہ بود و استغراق طاری شدہ کہ ازین
عالم بیچ اطلاع نہ داشتند و تا مدت سہ ماہ و دو ماہ اکل و شرب نہ فرمودند
ہر گاہ وقت نماز رسیدہ خادمان دوش مبارک را حرکت دادہ آگاہ می ساختند کہ وقت
نماز رسیدہ است۔ میفرمودند کہ ما را خبر نیست وضو بکناید و بر نماز موافق قاعدہ
ایستادہ کنید چنان بگردند۔ مدتے بریں منوال بگذشت بعد ازلتے روداد کہ ہر گاہ وقت
نماز میر رسید از خود آگاہ گرویدہ وضو نمودہ موافق قاعدہ و ضابطہ بے تغیر احکام ادا میکردند
بار یا فتحگان متعرض استغفار ایمنی شدند کہ پیش ازین حضرت ازین عالم خبر نئے داشتند
بغیر اظہار دیگرے نماز و اوقات نماز از خاطر مبارک محو بود۔ اکنون آگاہی کمال است کہ از خود
بدیں امر مشغول میشوند غالی از حکمت و اسرار خواہر بود +

فرمودند کہ در ایام ماضی بیچ اطلاع نہ داشتند۔ الحال نماز صورت گرفته پیش نظر حاضر
میشود۔ فرض میگید کہ ما فرض خدایم و سنت خبر مے دہد کہ من بخت رسولم علیہ السلام +
بوجوب اظہار خرائض و سنن نیت میکنم و نماز ادا می نمایم۔ چندین بریں حالت بگذشت
آخر محویت و استغراق بدرجہ اتم رود و تا جرم واپس ازین عالم اطلاع نہ داشتند (انتمی)
را تم الحروف معروض مے دارد کہ دلیل بر کمال معرفت و ولایت این قطب بانی سیدنا شاہ
ابوالمعالی رحمۃ اللہ علیہ یادہ بریج خواہد بود کہ مثل غوث دوران فخر چشتیاں سید شاہ بھیکہ
رحمۃ اللہ علیہ خلیفہ ایشان شدند و بچوں صاحبزادہ والا تبار ایشان ذوی المناقب المعاصر حضرت
شاہ محمد باقر و مانند سترق ذات ال حضرت شاہ مدایا گار آنجناب بودند۔ و در ثمرۃ الغوا و گفته
کہ حضور مرشد آفاق در سال ۱۱۰۰ یک ہزار و یک صد و دو از وہ تباریخ دوازہم ماہ بیچ الاول بر محنت
حق پیوستند۔ ہزار مقدس حضور مخرج بمقام قصبہ انبشہ مطاف فلاق و مرجع صوفیاں عشاق
دو صاحب از اولاد حضور سجادہ نشین در گاہ اند۔ یکے حضرت شاہ نور الدین سلمہ اللہ تعالی و دوم
حضرت شاہ مسعود احمد الباقیم اللہ تعالی۔ ہر دو جناب علیحدہ علیحدہ عرس اللہ میکنند و مسافران

خبر گیراں مے باشند *

الحاصل صفات محمودہ و شمائل پسندیدہ این سرور عارفان قدوہ عاشقان در
ریاضت و مجاہدہ و اعراض از دنیا و نیت و محویت و فنا در ذات مولا ہچنان بودند کہ ہلاف
چشتیان بد اں موصوف و بزرگان این سلسلہ سوختگان باں معروف اند۔ چنانکہ صاحب
نزیہۃ السالکین در خصائل چشتیاں نوشتہ کہ شمع از سیرت چشتیان آنست کہ در شہر و قریہ
خانہ نہ سازند و خلق را دعوت از باطل بسوئے حق کنند۔ و ائم الاحوال مقرر ان دنیا و اہل
آن باشند و ریاضت و مجاہدہ شعار خود سازند و بفرقہ فاقہ بسر برند و صحبت فقرار و مساکین
دارند و اعراض پیراں کنند و دستہائے غریباں شویانند و آتش و طعام پیش فقیراں خود
فرا کنند و تعظیم فقرار بیشتر از اغنیاء کنند۔ ہرگز غنی را بالائے فقرار جانے نہ دہند ہر کہ دعوی
ارادت و دوستداری خاندان اہل چشت کند باید کہ دروے دو صفت باشد۔ یکے
ترک دایثار و دوم عشق و انکسار و ہر کہ این دو صفت موجود نہ بود اور اخطی و نصیب
از مشرب چشتیاں نہ بود (انتہی) *

پس بد اں اسے طالب رحمان اگر در سلسلہ عالیہ این عاشقان الہ و شیفتگان مولا
داخل شدہ و مقبول شدن بجناب ایشان آرزو داری احوال برکت اشتمال این دالمان
بارگاہ ذوالجلال را مطالعہ کن و پیروی ایشان اختیار ناچنان عجز و زاری و شکستگی را توشہ کن
کہ ہر کہ ترا بیند رحمت آید و خدمت مخلوق خدا بر خود لازم گیر و این عاجزی و شکستگی و خدمت گذاری
صفت نفس تو شود۔ ہچوینائی در چشم و شنوائی در گوش خود میدانی کہ غیر از عاجزی و شکستگی
در بارگاہ کبریا خوب ترین تھذوائق ترین ہدیہ نہ باشد از برائے آنکہ ہمہ نعمتا و دولتا درینجا میسر است
مگر شکست و نیاز ندارد کہ این قسم اشیاء سزاوار حضرت پروردگار نیست ان اللہ لغنی عن العالمین *

پس طالب حق را باید کہ ہر لحظہ و لمحہ از عجز و نیاز خالی نباشد تا بوقت فدا و رشام مے
رسد و راہ سلوک و معرفت آسان گردد دل از کونین بردارد و عیدہ از غیر حق دوز و ذل از غیر حق

بند و خون جگر خور و از خود دارد و بد و بدست پیوندد *

دانی طلب چه باشد در شوق و طمیدن در یاد دوست بودن و از غیر او بریدن
دانی طلب چه باشد هر لحظه ناله کردن از خرمی گذشتن عجم را بجاا خریدن
دانی طلب چه باشد هر لحظه انتظار بخود بخت حضوری خود را میاا اندیدن
دانی طلب چه باشد هر لحظه باده نوشی هر لحظه در فراقش نعره زجاا کشیدن
دانی طلب چه باشد سر را بره نهادن چوں گوئے پیش چوگاا هر سو بسو ویدن
اے برادر وقت خود ضائع مکن - ساعت بساعت خبر دار دل باش و مراقبه کن که چندی
عمر که گذشت در چه گذشت و چه کار کردی و توشه آخرت چه برگزیدی و بعرگرنایه چه خریدی و انفس
نفسه خود کجا بردادی - هوش یار شو بیدار شو در پی کار شو *

هر چه جز واه حق محبازی داا هر چه جز یاد دوست بازی اا
دم بهاا دم بود که در یاد است عمر بے یاد او همه یاد است
اے عزیز تااا زماا که بصیقل ذکر از آینه دل غور زنگار غفلت را صاف نه کنی و
بیا و حق مو انست تا مه پیدا نه نمائی حلاوت ایمان نه یابی و لذت افغان حاصل نه سازی -
تا بجار و ب لانه رویی راه نه رسی در سر اے اگا الله
بهتر از همه اذکار ذکر نفی و اثبات اگا الله اگا الله است -

فرمود حضور رسول اکرم صلی الله علیه و آله وسلم که اگر هفت آسمان و آنچه در آسمان ها است و
هفت زمین در یک پله نهاده شوند و اگا الله اگا الله در پله دیگر نهاده شود اگا الله اگا الله
غالب آید حضرت امام ربانی مجدد الف ثانی رحمه الله علیه ماتحت این حدیث تحریر می فرماید
چه افضل نباشد و راجح نه آید یک کلمه آن نفی جمیع ماسوی میناید چه سموات و چه ارضین و چه عرش
و چه کرسی و چه لوح و چه قلم و چه عالم و چه آدم و کلمه دیگر اثبات معبود حق مینفراید جل برهانه که
خالق سموات و ارضین است (انتقام) *

بزرگے چو بفرموده که **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** چو خوش شربے است برائے عاشقان
که هر چند بیا شامند همیشا تر شوند به

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ چه آفتاب است که هر چند تابان تر است پوشیده تر است -
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ چه ولایت و مملکت دارد که هر چند روزندگان او بصدنر ارسال بدوند -
هنوز قدرے راه از مملکت نرفته باشند -

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ چه زخم دارد بر جان طالبان که هر چند زخم بیشتر خوردند زخم آنرا تشنه تر اند -
لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ چه میدان دارد که هر چند سواران میدان پیش روند پس تر اند -

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ کلمه ایست که بندگان را از هستی ایشان خلاصی نهد و بحق رساند - این
کلمه ایست که بدرق طالبان است و سرمایہ ایشان - مرهم جراحت درو منداں کشنده عاشقان
دو اور و دل سیکنان زنجیر شیفتگان شربت مجروحان بهشتین بے دلاں آتش دل یو انگان
چراغ کلبه بیچارگان سماع حلقه محبت زدگان مراد بے مرادان نشان بے نشانان -

این کلمه ایست که مرده دل را زنده کند و بحق رساند و گستگی و تبرا از غیر حق و از جمیع
تعلقات در دل ذکر پیدا آرد -

وَلِلَّهِ دَرِ الْعَالَمِ الرَّبَّانِی حَضْرَتِ مَوْلَانَا عَبْدِ الرَّحْمَنِ حَامِی قَدِیْسُ تَرَهُ السَّامِی حَیْثُ قَالَ	دلت آئینه خدای نما است
رَوْنَةُ آئِنَةٍ تَوْتِيرُ وَ چَرِ است	صیقله دار صیقله میزن
بَاشْدَ آئِنَةِ اَت شُود روشن	هر چه فانی از روز دوده شود
وَ اِنْجِه بَاقِی وَ رَوْنُودِه شُود	صیقله آن اگر نبی آگاه
نِیْسِت جَزِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ	لاهنشگیست کاشنات آشام
عَرْشِ تَا فَرْشِ دَر کَشِیدِه بِکَام	هر کجا کرده آن ننگ آهنگ
اَز مَن وَ مَانِه بُوَسے مَانْد و نَزْگ	کرسی لاشدث الیرت صغیر
اَنْدَر و مَضْمَحْل جَبان کبیر	

دارد الا فرغ نور قدم	گرچه لاداشت تیرگی عدم
هست الا کلید گنج شهود	گرچه لا بود کان کفسر و جود
دید الا حجام وحدت می	چون کند لا بساط کثرت طے
نه دید آفتاب وحدت نور	تا نه سازی حجاب کثرت دور
از حجاب تو از تو پنهان است	دامم آل آفتاب تابان است
مرتفع گرد از میانه روی	گر برون آئی از حجاب توئی
همه او بینی - آشکار و نهان	در زمین و زمان و کون مکان

اگر در خانه کس هست حرفی بس است و هذا آخر الکلام فی هذا المقام و صلی اللہ علی سیدنا
 و مولانا محمد الف الف صلوات و سلام علی آلہ العظام
 و اصحابہ الکرام و اولیاء الفخام

کتبه العبد العاجز القاتر الراجی رحمۃ الغنی

مشتاق احمد انبٹوی مقیم بلدیہ ملی

فی شہر شمال الملکرم سنہ ۱۳۳۳ھ